

Globális kihívások – a fenntarthatóság kérdőjelei

Partnerintézmény: Pécsi Szakképzési Centrum -
Zipernowsky Károly Műszaki
Szakközépiskola

Tantárgy: Földrajz

Évfolyam: 10.

Óraszám: 9

I. óra: Bevezetés, ráhangolódás

Cél: az eredményes tanulási folyamathoz szükséges bizalmi légkör megteremtés, a csoport együttműködésének fejlesztése, globális gondolkodásmód bevezetése

Módszer, munkaforma: szimuláció, csoportos döntéshozatal, vetélkedő, videó nézés

II. óra: Globális kihívások

Cél: a világlátás tágítása, a globális felelősség átérzése

Módszer, munkaforma: videó nézés, beszélgetés

III. óra: Fenntartható fejlődés - mérés

Cél: az ökológiai lábnyom fogalmának bevezetése, további globális indexek bemutatása, Magyarország helyzetének közös értelmezése

Módszer, munkaforma: kérdőív, prezentáció, beszélgetés

IV. óra: Fenntartható fejlődés - cselekvés

Cél: szükségletek és igények elválasztása, cselekvésre ösztönzés

Módszer, munkaforma: szituációs játék, rangsorolás, brainstorming, poszter készítés, beszélgetés

V. óra: Környezeti katasztrófák

Cél: az emberi tevékenység környezeti hatásainak megismerése, globális tájékozódás gyakorlása

Módszer, munkaforma: csoportos döntéshozatal, párosítás, beszélgetés

VI. óra: Környezetvédelmi kampányok

Cél: a világ fontos és jellemző problémáinak megismerése, globális média kampányok bemutatása

Módszer, munkaforma: videó- és képelemzés, vita

VII. óra: Világgazdaság

Cél: a világgazdaság egyensúlytalanságának átélése, a globális észak és dél szemlélet beemelése, a méltányos kereskedelem népszerűsítése

Módszer, munkaforma: brainstorming, szituációs játék, csoportos döntéshozatal, vita

VIII. óra: Migráció

Cél: fogalmak tisztázása, a migráció okainak megkeresése, a szír helyzet jobb megértése

Módszer, munkaforma: brainstorming, szituációs játék, csoportos döntéshozatal, vita

IX. óra: Zárás

Cél: a folyamat összegzése és értékelése

Módszer, munkaforma: beszélgetés, érzelmek kifejezése, rangsorolás

I. óra: Bevezetés, ráhangolódás

Gyakorlat neve: Kedvenc tárgyam

Célok: Névtanulás, bizalmi légkör megteremtése

Eszközök: -

Összefoglaló: A közös munka csak úgy elképzelhető, ha néven tudjuk szólítani egymást. Erre akkor is szükséges időt szánunk, ha a csoport/osztály tagjai ismerik már egymást, de a facilitátor nem. Minden résztvevő bemutatkozik

Létszám: Bármekkora

Idő: 10 perc

Lépések:

1. Kérjünk meg a diákokat, hogy gondoljanak a legkedvesebb, számukra legfontosabb tárgyakra, tulajdonukra. Lehet olyan, ami ott van velük a teremben, de olyan is, ami nincs.
2. A bemutatkozás ezen tárgyak segítségével történik. Minden résztvevő elmondja a nevét, hogyan szeretné, hogy szólítsuk és röviden bemutatja a tárgyat, amit választott. Így haladunk sorban.
3. Iktassunk be 4-5 emberenként egy gyakorló kört, amikor átismételjük az eddig elhangzott neveket.

* * *

Gyakorlat neve: Világfalu¹

Célok: A csoport együttműködésének fejlesztése, globális gondolkodásmód bevezetése

Eszközök: Kérdéssor ppt², laptop, projektor

Összefoglaló: A quiz vetélkedőben, kiscsoportok csapnak össze és próbálnak megtippelni adatokat a Földről, főként a demográfia és a gazdaság témáiban. Információ átadás, szórakoztató formában.

Létszám: Bármekkora, 3-4 fős kiscsoportokban

Idő: 35 perc

Lépések:

1. Kérjük meg a diákokat, hogy alakítsanak 3-4 fős csoportokat, ezt a legegyszerűbben a mai iskolai viszonyok között azt jelentheti, hogy kétpadnyi ember, egymás felé fordul.
2. Mondjuk el, hogy most egy vetélkedőt fogunk rendezni, ami egy gondolatkísérlettel kezdődik. A Földön már több mint 7 milliárd ember él, nagyon sokfélék vagyunk, képzeljük el, hogy ezt az óriási lakosságot lekicsinyítjük 100 főre, úgy, hogy az arányait megtartjuk. Erre a 100 emberre vonatkozóan fogunk feltenni kérdéseket, pl.: milyen a lakóhely szerinti megoszlásuk, milyen vallásokat követnek, milyen anyagi helyzetben vannak, stb.

3. Vetítsük ki a kérdéssort, majd haladjunk kérdésről-kérdésre. Hagyjunk gondolkodási időt minden kérdés után, hogy a csoporttagok tudjanak közösen dönteni. A csoportok leírják a válaszukat és így haladunk tovább. Ha végig értünk az összes kérdésem, akkor közösen ellenőrizhetjük a megoldásokat. Mondjuk el, hogy ezek nagyon nehéz kérdések voltak, egy földrajz professzor se tudna mindegyikre válaszolni. A cél nem az, hogy bebizonyítsuk, mit nem tudnak a diákjaink, hanem hogy megmutassuk milyen sokszínű a világ. A résztvevők érdeklődése alapján egy-egy kérdéskörnél hosszabban is elidőzhetünk, beszélgethetünk róla.
4. A gyakorlat zárásaként megnézhetjük a témának egy videós feldolgozását, a Youtube-on sok ilyen rövid filmet találhatunk. Jelen kiadvány készítői leggyakrabban a Miniature Earth projekt és a National Geographic anyagait alkalmazzák.³
5. A játék adatait érdemes frissíteni, „world demographics” keresőszavakkal a Google rengeteg érdekes találatot ad.⁴ Könyv is jelent meg magyarul a témában „Ha a világ egy falu lenne” címmel.⁵

II. óra: Globális kihívások

Gyakorlat neve: On the spot⁶

Célok: A világlátás tágítása, a globális felelősség átérzése

Eszközök: Egy választott On the spot epizód⁷, projektor, laptop

Összefoglaló: A magyar készítésű, On the spot dokumentumfilm sorozat egy kiválasztott epizódját megnézzük a diákokkal.

Létszám: Bármekkora

Idő: 45 perc

Lépések:

1. Válasszunk ki egy epizódot az On the spot sorozatból, ami szerintünk érdekes lehet a diákoknak és beleillik az elképzeléseinkbe. Az epizód lista⁸ elérhető online, sok rész megtalálható a Youtube-on és a Mediaklikk.hu-n⁹.
2. Bevezető gondolatként megkérdezhetjük a diákokat, hogy szerintük mit keres két fiatal magyar riporter a világ különböző tájain, miért fontos, hogy megmutassák nekünk mi van ott?
3. A film megtekintéséhez adhatunk a csoportnak szempontokat, kérdéseket, amelyekre visszatérünk a következő órán.

III. óra: Fenntartható fejlődés - mérés

Gyakorlat neve: Ökológiai lábnyom

Célok: Az ökológiai lábnyom fogalmának bevezetése, további globális indexek bemutatása, Magyarország helyzetének közös értelmezése

Eszközök: Kérdőívek,¹⁰ tollak

Összefoglaló: A diákok egy kérdőív segítségével megméri saját ökológiai lábnyomukat, elgondolkodnak mindennapi életmódjukról, melyet összehasonlítanak a világ más részeivel. Ezután további mutatókat ismertetünk meg velük, mint a boldog bolygó index és a prosperitás index.

Létszám: Bármekkora

Idő: 45 perc

Lépések:

1. Kérdezzük meg a diákokat, hogy hallottak-e az ökológiai lábnyomról, az ő segítségükkel fogalmazzunk meg egy mindenki számára érthető definíciót, pl.: az ökológiai lábnyom megmutatja, hogy az életvitelünk mennyire terheli meg a bolygót, mekkora területre van szükség, hogy megtermelje az ételünket, az általunk használt energiát, befogadja a termelt szemetünket, stb.
2. Mondjuk el, hogy most mindenki kiszámíthatja a saját ökológiai lábnyomát. Osszuk a kérdőívet és hagyjuk dolgozni a diákokat. Álljunk rendelkezésre, ha kérdések merülnek fel. A facilitátornak tudnia kell, hogy a kérdőíven szereplő számítás elég régi, ennél már jóval pontosabb becslések is vannak. Ezek azonban online működnek, nem nyomtathatók papírra. Ha van elég számítógépes kapacitásunk, akkor természetesen használhatjuk őket.¹¹
3. Ha elkészültek, akkor nézzük meg nagyságrendileg, hogy alakul az osztály ökológiai lábnyoma. Kérdezzük meg, hogy mit szólnak a diákok az eredményhez, mire számítottak előzetesen és mit éreznek most? Itt tarthatunk egy beszélgetést arról, hogy különböző országoknak milyen lábnyomai vannak, hogy alakult ez ki, mit tehetünk a csökkentésére, vagy idő megtakarítás céljából kereshetünk videó anyagot a Youtube-on, ugyanezekről a kérdésekről.¹²
4. Mondjuk el a diákoknak, hogy az ökológiai lábnyomot sok kritika érte az elmúlt évtizedekben, főként azért, hogy nagyon egyoldalúan, az élet egy szeletét vizsgálja csak. Világszerte több kutató cég dolgozik, akik megalkották a saját indexeiket. Az egyik ezek közül a Boldog Bolygó Index, ami arról ad pontos képet, hogy az egyes országok, a Föld erőforrásait mekkora arányban használják fel és ezzel mennyire boldog és hosszú életet képesek biztosítani a lakosaiknak.¹³ Egy másik példa a Prosperitás Index, amely élhető országokban gondolkodik, de nagyobb hangsúlyt fektet a gazdaságra, vagy az emberi jogokra, mint a környezeti kérdésekre.¹⁴
5. Rendezzünk egy ötletrohamot, ahol a diákok megtippelik, hogy az egyes listákon Magyarországnak milyen pozíciója lehet. Jegyezzük le az ötleteket, majd beszéljünk arról, hogy mely országok vezethetik a listákat és melyikiek lehetnek a végén. Ezután a fentebb jelzett oldalakon található listákról válogatva, nézzük meg, hogy mennyire jártak közel a gondolataink a valósághoz.
6. Amennyiben a csoportnak megtetszett az ökológiai lábnyom és a mögötte lévő gondolkodásmód, akár hosszabb projektbe is kezdhetünk velük, amely során kiszámoljuk az iskola ökológiai lábnyomát és tervet dolgozunk ki a csökkentésére.¹⁵

IV. óra: Fenntartható fejlődés - cselekvés

Gyakorlat neve: Egy új világban¹⁶

Célok: Szükségletek és igények elválasztása

Eszközök: Játékkártyák (1. Melléklet)

Összefoglaló: A diákok a szimulációban felfedezőkké válnak a világűrben, akik egy új bolygó kolonizációját kezdik meg. Az űrhajójuk rakománya az útjuk során, különböző problémák következtében fogyatkozik, el kell dönteniük, hogy mi az igazán fontos azon dolgok közül, ami náluk van.

Létszám: Bármekkora, 4-6 fős kiscsoportokban

Idő: 20 perc

Lépések:

- Készítsük elő a kártyákat a játékhoz. A mellékletben található listát tekintsük kiindulásnak, nyugodtan változtassunk rajta, ha nem tűnik megfelelőnek.
- Kérjük meg a diákokat, hogy alkossák meg a kiscsoportokat, majd osszunk ki minden csoportnak egy paklit a játékkártyákból.
- Meséljük el a kerettörténetet, hogy a nem túl távoli jövőben járunk, ahol már az emberiség elhasználta a Föld erőforrásait, de képessé vált a hosszú űrutazásokra. A diákok egy olyan űrhajó legénysége, akiket egy nemrég felfedezett bolygóra küldtek, amely alkalmas az emberi életre és ők lesznek az első telepesek. A kapott kártyák a rakományukat jelenti, ezek segítségével állhatnak neki a berendezkedésnek.
- Egy idő után az űrhajó meteorviharba keveredik és megsérül, amitől elvesztenek 5 dolgot a rakományból. Minden csapatnak el kell döntenie, hogy mi az az 5 dolog, amire nincs feltétlenül szükségük az új élethez.
- Ismét megtesznek egy jó nagy utat, amikor túl közel haladnak el egy forró kisbolygó mellett, amitől újra megsérül az űrsikló és újabb 5 dolgot elvesztenek. A csapatoknak újra dönteni kell.
- A csapatok elérik a célbolygót, azonban a leszállás nem sikerül tökéletesen a sérült űrhajóval, így még 5 dolog megsemmisül a rakományból (ha nincs elég időnk, ezt a harmadik kört elhagyhatjuk). Kérjük meg a csapatokat, hogy nézzék meg mijük maradt és gondolják végig, hogy megfelelő lesz-e így a rakományuk az életfeltételek kialakításához.
- A feldolgozás során kérdezzük meg a diákoktól, hogy mi alapján döntöttek a kidobandó és megtartandó dolgokról. Ebből eljuthatunk a szükségletek és az igények közötti különbségtételig, ami a fenntartható életvitel egyik alapelve. Érdeemes azt is megnézni, hogy a környezetvédelmi szempontok mennyire érvényesültek a kiválasztásban, hiszen az alap szituáció onnan indult, hogy feléltük a földet. Márpedig, ha egy új bolygón is így indítunk...

* * *

Gyakorlat neve: Mit tehetünk?

Célok: A fenntartható életvitelről tanultak összefoglalása, cselekvésre ösztönzés

Eszközök: Papír, filctollak

Összefoglaló: A résztvevők összeállítanak egy javaslat rendszert a fenntartható életvitelre, az elkészült poszttereket bemutatják egymásnak.

Létszám: Bármekkora, 4-6 fős kiscsoportokban

Idő: 25 perc

Lépések:

1. Megkérjük a csoportokat, hogy gondolják végig az elmúlt órákon tanultakat és készítsenek egy javaslat csomagot, hogyan tudunk fenntarthatóbb módon élni. Emlékeztessük őket az ökológiai lábnyom témáira, a szükségletek és igények közötti különbségre.
2. Mondjuk el, hogy az ötlet halmazból, minden csapat készítsen egy posztert, ami az ő javaslataikat bemutatja.
3. Ha elkészültek, akkor kérjük el a poszttereket és egy másik csapatnak osszuk ki. Kérjük meg a csoportokat, hogy mutassák be, ezt a mások által létrehozott posztert, utánuk pedig az alkotókat, hogy egészsítsék ki az elhangzottakat. Ha nincs időnk, akkor a megszokott módon, mindenki bemutatja a saját anyagát.
4. A gyakorlat zárásaként megnézhetjük a Tudatos Vásárlók Egyesületének videóját¹⁷, amely a tudatos fogyasztás kereteit mutatja be.

V. óra: Környezeti katasztrófák

Gyakorlat neve: Katasztrófatérkép¹⁸

Célok: Az emberi tevékenység környezeti hatásainak megismerése, globális tájékozódás gyakorlása

Eszközök: Katasztrófa kártyák (2. Melléklet), vaktérkép

Összefoglaló: A föld nagy, ember által okozott környezeti katasztrófáinak történetét állítják össze a diákok, darabokból. A gyakorlat végén közösen helyezzük el az eseményeket egy vaktérképen.

Létszám: Bármekkora

Idő: 45 perc

Lépések:

1. Mondjuk el, hogy most azt fogjuk megvizsgálni, hogy milyen veszélyes is az emberi tevékenység a természetre. Nem csak a korábban feldolgozott, mindennapi életvitelünk jelent problémát, hanem az fogyasztási cikkek előállításánál olyan katasztrófák is történnek, melyek nagy dózisban szennyeznek Földünket.
2. Osszuk a résztvevőket négy csoportba. Minden csoport kapjon egy csomagot a katasztrófa kártyákból. A feladatuk, hogy a több részből álló leírásokat állítsák össze, majd minden leíráshoz keressenek egy címet.
3. Ha a csoportok elkészültek, akkor közösen ellenőrizzük a megoldásokat, a csapatok felváltva felolvasnak egy-egy leírást. Minden katasztrófa helyzetet, a bemutatása után, közösen próbálunk elhelyezni egy vaktérképen (ez igényelhet a facilitátor részéről némi felkészülést).

4. A gyakorlatot úgy is vezethetjük, hogy nem teljes csomagokat kapnak a csapatok, hanem egy csomagot osztunk szét négyfelé, úgy, hogy minden csapatnál legyen 1-2 teljes megoldás és olyanok is, aminek csak egy része van náluk. Ebben az esetben fel kell ismerniük, hogy kapcsolatba kell lépniük a többi csapattal és közösen megoldást találni.

VI. óra: Környezetvédelmi kampányok

Gyakorlat neve: Kampány menü

Célok: A világ fontos és jellemző környezeti problémáinak megismerése, globális média kampányok bemutatása

Eszközök: Nemzetközi kampány videók, képek, projektor, laptop

Összefoglaló: A környezetvédelem területéről nézünk meg közösen, gyakran ellentmondásos videó és poszter kampányokat. A diákok egy irányított vitában vesznek részt, ahol próbáljuk eldönteni, hogy egy-egy kampány hatásos-e, eléri-e a tervezett célját, megszólítja-e az embereket, például a fiatalokat.

Létszám: Bármekkora

Idő: 45 perc

Lépések:

1. Mondjuk el a diákoknak, hogy környezetvédelemmel kapcsolatos média kampányokról fogunk a továbbiakban vitát rendezni. Videókat és képeket fogunk mutatni és minden kampány anyag után megbeszéljük, hogy kinek, hogy tetszett, milyen üzenetet közvetített és hatékonynak tűnnek-e.
2. Ismertessük a vita szabályait.¹⁹ A bemutatott anyag után minden résztvevőnek el kell döntenie, hogy szerinte jó kampány-e, vagy nem. A döntést mindenki egyénileg hozza, az alapján, hogy (1) mit üzent, (2) hogy milyen hangulata volt és (3) milyen hatást váltott ki. A terem egyik végében gyülekeznek azok, akik szerint jó kampány volt, a másikban pedig azok, akik szerint nem. Ezután kezdődik az érvelés, véleménynyilvánítás. Csak az beszélhet, akinél a képzeletbeli mikrofon van, ezt a facilitátor kezeli, az ő feladata, hogy mindenki szót kapjon, aki szeretne és abban a sorrendben, ahogy jelentkeztek. Ha valakinek az érvek hatására megváltozott a véleménye, az nyugodtan válthat oldalt.
3. Hívjuk fel a figyelmet rá, hogy a vita érvekkel működik, a résztvevők tartsák tiszteletben egymás véleményét, ne egymást minősítsék, hanem érveljenek.
4. A kampány anyagok kiválasztása a facilitátor feladata, egyszerű google kereséssel, mondjuk az „environmental ads” szavakkal, rengeteg érdekes találatot kapunk.²⁰

VII. óra: Világgazdaság

Gyakorlat neve: Nemzetközi kereskedelem²¹

Célok: A világgazdaság egyensúlytalanságának átélése, a globális észak és dél szemlélet beemelése

Eszközök: Papírok, színes lapok, tollak, ollók, ragasztók, gemkapocs (3. Melléklet)

Összefoglaló: A diákok kiscsoportokban fognak országokat képviselni, akiknek különböző erőforrásaik vannak, de ugyanazokat a civilizációs vívmányokat kell elérniük. Emiatt kereskedelemre kényszerülnek egymással, rajtuk múlik, hogy mennyire egyenlő feltételekkel.

Létszám: Bármekkora, 5 db kiscsoportban

Idő: 30 perc

Lépések:

1. Alakítsunk a diákokkal közösen, 5, nagyjából azonos nagyságú csoportot.
2. Mondjuk el a csoportoknak, hogy egy-egy képzeletbeli országot fognak képviselni és kérjük meg őket, hogy válasszanak maguknak nevet, ha úgy érezzük elég időnk van, akkor egy zászlót, vagy címet is tervezhetnek maguknak.
3. Osszuk ki minden csoportnak a nekik járó eszközöket/nyersanyagokat (3. Melléklet) és ismertessük a feladatukat. Minden csoportnak 10 perce van elérni, ugyanazokat a civilizációs vívmányokat (3. Melléklet).
4. Ne adjunk több instrukciót, figyeljük meg, hogy rájönnek-e a diákok, hogy cserélniük, kereskedniük kell és jegyezzük meg milyen feltételek mellett teszik ezt.
5. A 10 perc elteltével zárjuk le a játékot és nézzük meg, hogy melyik csoport mire jutott a feladatok teljesítésében.
6. A feldolgozás során kérdezzük meg, hogy ki hogy érzi magát, mennyire elégedett az országával, a történésekkel. Beszéljük meg, hogy melyik csapatnak sikerült teljesíteni a feladatokat, melyiknek nem és ennek mi lehetett az oka. Idézzük fel, hogyan indult el a kereskedelem, ki szabta a feltételeket és ezek mennyire voltak tisztességesek és méltányosak mindenki számára. Volt esetleg csapat, aki visszaélt a hatalmával? Vagy olyan, aki önzetlenül segített? Próbáljuk a játék tapasztalatait átfordítani a valóságba, megkeresni a kapcsolódási pontjait a globális kereskedelemmel. Gondoljuk végig, a valóságban mely országok felelhetnek meg a kitalált országainknak és vajon Magyarország milyen helyzetben van ebben a rendszerben.

* * *

Gyakorlat neve: Csoki

Célok: A méltányos kereskedelem népszerűsítése

Eszközök: Videók, projektor, laptop

Összefoglaló: A diákok kampányvideók segítségével megismerkednek a méltányos kereskedelem céljaival és működésével.

Létszám: Bármekkora

Idő: 15 perc

Lépések:

1. Kérdezzük meg a résztvevőket, hogy ki szereti a csokit, ki szokott akár naponta csokit fogyasztani? Ezután kérdezzük meg, mit gondolnak, ha vesznek egy tábla csokit 300 forintért, abból körülbelül mennyi pénz jut a kakaótermelő farmernek? A válasz: kb. 33 Ft.

2. Mondjuk el, hogy a kakaó olyan termény (ilyen még pl.: kávé, tea, banán), ami a világ viszonylag kis részén termelhető, ezért az évszázadok során, általában a gyarmatosítók hatására, ezen területek mezőgazdaságát monokultúrássá alakították, vagyis nem nagyon termelnek mást. Ezekben az országokban rosszak a munkakörülmények, kevés a fizetés, rossz minőségű az egészségügy, gyakori a gyermekmunka és ezzel együtt az írástudatlanság, hiszen a gyerekek nem az iskolában vannak napközben. Ha ehhez hozzávesszük az előző játékban megtapasztalt működését a nemzetközi kereskedelemnek, láthatjuk, hogy a helyzet nem rózsás.
3. Mutassuk be a méltányos kereskedelem (fair trade) kezdeményezést, mint egy lehetséges alternatívát, ehhez sok jó videót lehet találni a Youtube-on.²²
4. Kérdezzük meg a diákok véleményét, hogy mit szólnak ehhez a kezdeményezéshez, el tudják-e képzelni, hogy méltányos kereskedelemről származó terméket vásárolnak? Bátorítsuk őket, hogy dilemmáikat is megfogalmazhassák!

VIII. óra: Migráció

Gyakorlat neve: Migráns, menekült, bevándorló...

Célok: Fogalmak tisztázása, a migráció okainak megkeresése, a szír helyzet jobb megértése

Eszközök: Tábla, íróeszköz

Összefoglaló: Brainstrominggal összegyűjtjük a migráció lehetséges okait. Ezután egy újabb ötletroham segítségével próbáljuk megfogalmazni, hogy ki a migráns, a menekült, a bevándorló.

Létszám: Bármekkora

Idő: 10 perc

Lépések:

1. Kérdezzük meg a diákokat, hogy szerintük melyek lehetnek a migráció kiváltó okai, miért hagyja el valaki a hazáját? Körben haladjunk, mindenkitől kérjünk választ, ezeket pedig jegyezzük fel a táblára.
2. Írjuk fel a táblára a következő három szót: migráns, menekült, bevándorló, olyan távol egymástól, hogy megkülönböztethetőek maradjanak a hozzájuk tartozó fogalmak, amelyek az ötletrohamban felmerülnek. Kérjük meg a diákokat, hogy mondják ötleteiket, hogy melyik szó mit jelenthet.
3. Az elhangzottakból kiindulva definiáljuk a három szót.²³ Migráns az, aki nem üldöztetés miatt, hanem egy jobb élet reményében hagyja el otthonát, neki nem feltétlenül okoz gondot a hazatérés. Menekült az, aki fegyveres konfliktus és üldöztetés miatt hagyja el hazáját, élete veszélyben van. Fontos különbség a két csoport között, hogy a migránsokra az országok saját törvényei, a menekültekre nemzetközi egyezmények vonatkoznak. Menekült egyébként onnantól lesz valaki, ha megkapta egy adott országtól a menekült státuszt egészen addig menedékkérőnek hívjuk. A bevándorló egy hétköznapi szó, jogi értelme nincs, azokat a migránsokat nevezzük így, akik már huzamosabb ideje tartózkodnak a választott országban (pl.: egy arab orvos Magyarországon).

Gyakorlat neve: Befogadjuk?²⁴

Célok: A migrációt kiváltó okok, élethelyzetek megismerése, befogadó attitűd fontosságának hangsúlyozása

Eszközök: Családkártyák (4. Melléklet)

Összefoglaló: A diákok ebben a szimulációban, a bevándorlási hivatal munkatársai, akik arról döntenek, hogy családokat befogadunk-e az országba, vagy nem. Az osztály párokban dolgozik, mindenkinek más-más család jut.

Létszám: Bármekkora, párokban, vagy triókban

Idő: 20 perc

Lépések:

1. Elmondjuk a diákoknak, hogy ők mostantól a bevándorlási hivatal munkatársai. Párokban, vagy triókban fognak dolgozni (ahogy jónak látja a facilitátor a létszám tükrében), minden csapat kap egy leírást egy családról, akinek az ügyében nekik kell döntést hozni.
2. Véletlenszerűen osszuk ki a kártyákat, adjunk néhány percet a döntés meghozatalára, hogy az adott családot beengedik-e, vagy sem.
3. Egyenként menjünk végig minden család ügyén, hallgassuk meg a döntést és az alátámasztó érveket. Összesítsük az eredményeket, hány család került befogadásra és hány elutasításra.
4. A feldolgozás során próbáljuk összegyűjteni, hogy milyen tulajdonságokkal kell annak a menedékkérőnek rendelkezni, akit szívesen befogadunk, ha szükséges szembesítsük előítéleteinkkel a résztvevőket. Kérjük meg a diákokat, hogy gondoljanak bele, minek kellene megtörténni, hogy néhány tárggyal útnak induljanak, a kétségbeesés milyen cselekedetekre sarkalná őket.
5. Mindenképp mondjuk el a gyakorlat végén, hogy természetesen a bevándorlási hivatal a valóságban nem szimpátiaszavazást tart, hanem törvényben előírt protokoll alapján hozza meg döntéseit.

* * *

Gyakorlat neve: Találd meg az utad!²⁵

Célok: A szíriai helyzet jobb megértése, a menekültek útjának megismerése

Eszközök: Syrian journey játék, projektor, laptop

Összefoglaló: A BBC által készített játékban, a diákok szír menekültekké változnak és lépésről-lépésre kell döntéseket hozniuk, hogyan próbálnak eljutni Európába.

Létszám: Bármekkora

Idő: 15 perc

Lépések:

1. Mondjuk el a csoportnak, hogy szír menekültek helyzetébe belegondolva kell döntéseket hozniuk, hogy eljussanak Európába. Szíriából indul a játék, minden helyzetben két döntési lehetőség van, ami közül választhatnak. A döntéseket egyszerű többséggel hozzuk meg.

2. A játék addig megy, amíg nem értünk el Európába, vagy pedig nem történt velünk, valami sokkal rosszabb (pl.: török menekülttábor, tengerbe fulladás). Az idő és a játékosok kedvének függvényében többféle utat is kipróbálhatunk.

IX. óra: Zárás

Gyakorlat neve: Kikötő²⁶

Célok: A folyamat állomásainak felidézése, az egyes órák értékelése

Eszközök: Flipchart papír, filctollak, színes papír (piros, narancs, sárga), olló, gyurmaragasztó

Összefoglaló: Végigvesszük a folyamat állomásait és minden órát külön értékelnek a résztvevők

Létszám: Bármekkora

Idő: 20 perc

Lépések:

1. A facilitátornak érdemes előkészülni ehhez a gyakorlathoz. Flipchart papírra rajzol egy kikötőt, annyi hosszúkás dokkal, ahány óra volt. Törődjünk a részletekkel is, legyen kék víz, lehetnek állatok (pl.: kacsák), úgy mókásabb az értékelés. Készítsünk elő szintén, kis hajóformákat a különböző színes papírokból, úgy, hogy legyen bőven.
2. Kezdesnek idézzük fel a folyamat állomásait, a dokkok segítségével, hogy a régebbi emlékek is felelevenedjenek.
3. Ezután kérjük meg a résztvevőket, hogy minden dokkhoz ragasszanak fel egy hajót aszerint, hogy nekik, hogy tetszett az adott óra, téma, tevékenység. A piros hajó azt jelenti szuper, a narancs hajó azt, hogy jó volt, a sárga azt, hogy nem túl jó. Ha valaki nem volt valamelyik foglalkozáson, oda nem ragaszt hajót.

* * *

Gyakorlat neve: Utazás

Célok: A folyamat egyéni és csoportos értékelése, visszajelzés

Eszközök: Papír, filctollak, gyurmaragasztó

Összefoglaló: A folyamatot értékeljük különböző szempontokból, érdemjegyek szerint, de a jegyeket szimbólumok (ország nevek) helyettesítik.

Létszám: Bármekkora

Idő: 25 perc

Lépések:

1. Találjunk ki 5 országot, amit az értékelésünk során szimbólumként fogunk használni. Például az 5 (jeles) lehet Svédország, a 3 (közepes) lehet Oroszország, az 1 (elégtelen) pedig Szíria vagy Venezuela. Próbáljunk reagálni arra, hogy a diákok miket tarthatnak „álom országoknak” és figyeljünk az aktualításokra is. Az országok neveit írjuk fel papírlapokra, hozzáírhatjuk az értékeket is, ezeket a lapokat majd ragasszuk ki a teremben.

2. Az értékelés szempontjai a következők lehetnek: újszerűség, hasznosság, érdekesség, együttműködés, stb. Minden szempont kapcsán kérjük meg a diákokat, hogy válasszanak maguknak egy országot, ami szimbolizálja a véleményüket és utazzanak el oda, vagyis menjenek a terem arra a részére, ahol a papír van. Ha elfoglalták helyeiket, akkor akinek van kedve, elmondhatja véleményét, az adott szempont kapcsán.

1. Melléklet

panel ház	tápanyag dús élelmiszer	tv
pénz	hipermarket	játékok
tiszta víz	déli gyümölcsök	piac
erőművek	biotermékek	orvosság
számítógép	bicikli	családi ház
szelektív hulladékgyűjtés	édesség	szépségápolási eszközök
tiszta környezet	ékszer	divatos ruhák
mobil telefon	mp3 lejátszó	óra
hamburger, kóla	meleg ruha	tengerparti nyaralás
nagyüzemi állattartás	autó	tömegközlekedés

2. Melléklet

Mesterséges betelepítés és rablógazdálkodás Tanzániában

1950-ben a Viktória-tóba mesterségesen betelepítették a nílusi sügér nevű halfajt, mely ragadozó lévén rövid időn belül kiirtotta a tó természetesen ott élő egyéb halfajait felborítva az élővilág egyensúlyát és ökológiai katasztrófát előidézve. A betelepítők mindezt azért vitték végbe, hogy az elszaporodott értékes húsú sügért tonnaszám halászhasák ki a tóból és vihessék az európai piacokra jó pénzért eladni. Rabszolgasorba döntve a helyi bennszülötteket, akiket fillérekért embertelen körülmények között dolgoztatnak a halászatban és a halfeldolgozásban. A halat külföldre szállító repülőgépek fegyvereket hoznak Oroszországból tovább táplálva a gyakori polgárháborúkat.

<p>A nyomor a térség bennszülöttei körében elképesztő méreteket ölt éhezéssel, hajléktalansággal, járványokkal, drogfüggőséggel, prostitúcióval kísérve, míg a rendszer haszonélvezői hatalmas pénzeket szakítanak kizsákmányoló üzletpolitikájuknak köszönhetően. Hasonló történetet lehetne elmondani Sierra Leonében is halászat helyett gyémántbányászatról, Hondurasban banántermesztésről, Líbiában, Nigériában vagy Angolában nyersolaj kitermelésről.</p>
<p>Londoni szmog</p>
<p>1952. december 5-én egy európai fővárosban szmog-katasztrófa vette kezdetét, amely 1953 tavaszáig 12 ezer ember életét követelte. A várost napokon át köd borította, és az uralkodó szélcsend következtében a szmogréteg napról-napra vastagabb lett. A megrekedt füst miatt nappal is sötétség honolt a brit fővárosban. A sajtó a szmogot csak „csöndes gyilkosként” emlegette. A megnövekedett autóforgalomnak és a rossz minőségű, magas kéntartalmú szénnel történő tüzelésnek köszönhetően állandó szmogriadó volt érvényben.</p>
<p>Az Aral-tó kiszáritása</p>
<p>1960-ban még a Föld negyedik legnagyobb tava, ma már három kisebb tóra osztdott, először egy északi és déli részre, majd a déli rész 2003-ban még tovább hasadt két kisebb tóra. A tavat tápláló folyók, az Amu-darja és a Szir-darja vizének öntözésre való felhasználása, valamint mikroklimatikus változások következtében az 1960-as évektől a tó vízszintje jelentősen csökkent. Napjainkra egyik folyó sem éri el a három részre szakadt, folyamatosan pusztuló tavat. Az ökológiai katasztrófa sújtotta egykori tó egyes értelmezések szerint a globális klímaváltozás hatásainak és következményeinek elrettentő példája. Egyes vélekedések szerint a tó vízcsökkenéséért javarészt az emberi tevékenység felelős.</p>
<p>Az Agent Orange katasztrófa</p>
<p>Az USA hadserege a vietnami háború Ranch Hand hadművelete során bevetett egy növényirtószert, amely fantázianevét a szállítására szolgáló narancsszínű hordókról kapta. Ez egy nagy hatékonyságú herbicid (gyomirtó szer) és defoliáns (a növény lombzatának elvesztését okozó szer). Az amerikai hadsereg növényirtó hadjáratában 1961 és 1971 között az úgynevezett „szivárványszínű herbicidek” közül messze az adott szert használták a legtöbbit.</p>
<p>A gyártási folyamatából adódóan a szereket dioxin szennyezte be, és a vietnami háború alatt az ágenseknek kitett személyek egészségügyi problémái a dioxinra vezethetők vissza. A vietnami háború alatt több mint 79 millió liter ilyen szert permeteztek szét. A háború utáni vietnami kormány becslése szerint 4,8 millió lakos volt kitéve az adott növényirtószert hatásainak, amely 400 000 ember halálát és 500 000 torzszülött gyermek születését okozta.</p>
<p>Bhopali katasztrófa</p>
<p>1984. december 3-án a reggeli órákban következett be egy indiai város szívében. A Union Carbide rovarirtószereket gyártó leányvállalata 40 tonna metil-izocianát (MIC) gázt bocsátott ki. Mindez közel 3000 ember azonnali és 15 000–22 000 ember későbbi halálát okozva. Hajnalban a Union Carbide üzeméből fehér felhő szállt fel. Senki nem sejtette, hogy ez a kis képződmény hamarosan emberek ezreinek halálát okozza.</p>
<p>A mérgező felhő rövid idő alatt ráterült a város jelentős részére, és a szélcsendben kb. 40 négyzetkilométernyi területen nagy mérgezőanyag koncentráció alakult ki. Az emberek arra ébredtek, hogy nem kapnak levegőt, fuldokolnak. Pillanatok alatt pánik tört ki, sérültek ezrei lepték el a kórházakat. Az orvosok azt azonnal megállapították, hogy mérgezéssel van dolguk, azonban a mérgező anyag mivoltáról semmit nem tudtak. Sokaknak nem volt ereje arra sem, hogy orvoshoz menjenek. Az áldozatok egyharmada gyermek volt.</p>
<p>Csernobili atomkatasztrófa</p>
<p>1986. április 26-án történt az ukrainai (akkor a Szovjetunió tagállama) atomerőműben. Ez az eset volt az atomenergia felhasználásának történetében a majaki után a legsúlyosabb katasztrófa. A védőépületek hiánya miatt radioaktív hulladék hullott a Szovjetunió nyugati részére, valamint Európa más részeire és az Egyesült Államok keleti részére. A mai Ukrajna, Fehéroroszország és Oroszország területén hatalmas területek szennyeződtek, kb. 200 000 embert kellett kitelepíteni. A radioaktív hulladék kb. 60%-a Fehéroroszországban hullott le.</p>

<p>A baleset okáról két, egymásnak ellentmondó hivatalos elmélet született. Az első, amely 1986 augusztusában jelent meg, egyértelműen az erőmű üzemeltetőit okolta. A második, 1991-ben megjelent elmélet szerint az RBMK reaktor tervezési hibájából következett be a katasztrófa, pontosabban a szabályzó rudak miatt.</p>
<p>Exxon Valdez</p>
<p>Egy olajszállító tankhajó, 1989. március 24-én a Prince William-szorosnál (Alaszka) nekiütközött a víz alatti szikláknak, a hajótest kilyukadt és az olaj ömleni kezdett a tengerbe. A becslések szerint több mint 50 millió liter olaj került a vízbe, és 1300 négyzetkilométernyi területet szennyezett be, vastag olajréteggel borítva be Alaszkától több száz kilométerre is a tengerpartot. Legalább 200 000 tengeri madár, fókák, más emlősök és számtalan hal pusztult el a szennyezés következtében néhány nap alatt.</p>
<p>Az olaj tönkretette a költöző madarak költőhelyeit is. Tíz évvel a katasztrófa után az élővilág még nem állt helyre, a halak betegek voltak, a fókák nem tértek vissza, a környék gyűjtögetésből élő őslakosai pedig szenvedtek a szénhidrogének maradványaitól. Szakemberek szerint hetven évig is eltarthat, amíg az alaszka madárvilág a katasztrófa előtti szintre fejlődik.</p>
<p>A Perzsa-öböl elszennyezése</p>
<p>1991. január 19-én, három nappal azután, hogy a szövetséges légierő bombázni kezdte Irakot, az iraki katonák olajat engedtek a Perzsa-öbölbe a kuvaiti Tenger-szigeten található tárolóból. Később a szaúd-arábiai Khafji városánál (a szövetséges és az iraki csapatok első nagyobb csatájának színhelyénél) egy finomítóból, továbbá az iraki tartályhajókból még több nyersolaj ömlött a vízbe.</p>
<p>Ráadásul az iraki hadsereg, miután vereséget szenvedett, szisztematikusan felrobbantott vagy felgyújtott több mint 700 olajkutat, olajtartályt, finomítót és egyéb létesítményt Kuvaitban. A szennyezés mennyiségére vonatkozó első becslések 225 millió és 2,25 milliárd liter közötti olajról szóltak. Manapság körülbelül 1-1,5 milliárd literről beszélnek. Ez majdnem kétszerese az eddigi legnagyobb szennyezés során, 1980-ban az Ixtoc nevű mexikói tengeri olajkút kitörésekor az óceánba jutott mennyiségnek, és több mint hússzor annyi, mint amennyi az Exxon Valdez 1989-es balesetkor kiömlött.</p>
<p>Esőerdőirtás Borneó és Szumátra szigetén</p>
<p>Dél-Kelet Ázsia csodálatos térsége a Földnek, ahol a természet gazdagsága még mindig lenyűgöző. Ennek ellenére a buja növényzet folyamatosan fogy, óránként 300 futballpályányi esőerdőt pusztítanak ki, hogy helyébe pálmaerdőket ültessenek, amelyből a pálma olajat nyerik. Percenként hat focipályányi dzsungel tűnik el. A pálmaolajat rengeteg termékben alkalmazzák, kezdve a sütnivaló pékárukon, az édességeken, a kozmetikai termékeken túl, a tisztítószerekig - nagyon sok dologban van jelen, amelyet a mindennapokban vásárolunk. A pálmaolaj iránti növekvő kereslet hívja életre az újabb és újabb dzsungelpusztításokat, amely mára a kihalás szélére sodorta az orángutánokat, akik az elmúlt húsz évben életterük 90 százalékát elvesztették.</p>
<p>A becslések szerint naponta 6-12 orángután pusztul el a pálmaolaj miatt. Az erdőirtások miatt nem jutnak táplálékhoz, illetve megdézsmálják a pálma ültetvényeket, ezért a munkások megölik, vagy befogják és eladják őket. Szakemberek arra figyelmeztetnek, hogy az elmúlt 20 évben félmillió orángután pusztult el, ilyen ütemben 10 éven belül kihalhat ez az állat. A pálma felhasználása során, az üzemek súlyosan szennyezik a környező folyókat, a dzsungelkiirtásakor a talaj is végzetesen lepusztul. Az irtás során óriási máglyákat raknak, az égetés közben rengeteg mérgező anyag szabadul fel. Az üvegházhatást okozó tevékenységek közül az erdőirtások a második helyen állnak a szennyezésben. 20 éven belül az esőerdő el is tűnhet, a föld tüdeje nélkül nekünk sem jut majd tiszta levegő.</p>

Vörösiszap katasztrófa

Magyarország eddigi legnagyobb ökológiai következményekkel járó ipari katasztrófája történt 2010. október 04-én 12.30-kor, amikor egy magántulajdonban lévő vállalat, a Magyar Alumínium ZRt. területén az iszaptároló X. kazetta nyugati gátja átszakadt. A gátszakadás következtében 600-700 ezer m³ mérgező anyag és víz elegye a Torna patakon keresztül elöntötte Kolontár, Devecser és Somlóvásárhely települések mélyebben fekvő részeit. A kiömlő anyag 800 hektáron árasztotta el a környező területeket. A legnagyobb pusztítást a tározóhoz közel található falvakban, Devecseren és Kolontáron okozta.

Tiszai ciánszennyezés

Több ország területét érintő környezeti katasztrófát okozott, hogy az Aurul bányavállalat létesítményéből 100 ezer m³ cianid- és nehézfém-tartalmú szennyvíz zúdult a Lápos folyóba, majd ezen keresztül több másíkba is. A halálosan mérgező hatású anyag koncentrációja 180-szorosan haladta meg a megengedett határértéket, így hatalmas pusztítást végzett az élővilágban. A 40 km hosszan elnyúló ciánfolt két hét alatt vonult le a folyókon. Az itt alkalmazott ciános kioldású technikát fejlett országokban már nem alkalmazták. A Zazár település közelében működő ülepítő gátja 2000. január 30-án éjszaka egy kb 25 m-es szakaszon átszakadt.

Deepwater Horizon olajfúró torony robbanása

A világ egyik legnagyobb természeti katasztrófáját élte át az Amerikai Egyesült Államok 2010 áprilisában, amikor a British Petrol egyik fúrótornya felrobbant, majd a Mexikói-öbölbe süllyedt. A Deepwater Horizonra keresztelt fúróegység balesete nem véletlenül foglalkoztatta hónapokig a világsajtót: bár az olajszivárgást 85 nap után nagy nehezen sikerült elállítani, a többszázezer-millió liternyi kifolyt olaj súlyos környezetromboló következményekkel járt. A BP-re 4,5 milliárd dolláros bírságot szabtak ki, ez az eddigi legmagasabb bírság az USA-ban.

A több millió hordónyi kiömlött olajat az élővilág jócskán megsínylette, mivel az óriási olajmocsarokból származó anyag ráragadt az öbölben élő állatok bőrére, így nem tudtak lélegezni, és áramvonalas testük úszásképtelenné, avagy repülésképtelenné vált. Ez tömeges hal- és madárpusztuláshoz vezetett. A szennyeződés nyilvánvalóan számos élőlényt érintett a növényektől az állatokig, a pusztítás azonban rendkívül összetett. Kis fajsúlya miatt az olaj a víz felszínén papírvékonyaságú rétegben szétterül, így elzárja a vizet a levegőtől. A víz oxigéntartalmának csökkenése miatt a halak megfulladnak, és a kevés fény miatt a növények is bomlásnak indulnak. Mivel az óceánok vizének kicserélődési ideje több ezer év, így a szennyeződés nagyon hosszú ideig pusztíthat még.

A világból látható kínai szmogfelhő

Kína az egész emberiség széndioxid-kibocsátásának negyed részéért felel, ráadásul ennek egy része nem az ipari termelés vagy a közlekedés során keletkezik, hanem a kínai bányákban véletlenül keletkező tüzek során. Kínában több szenet termelnek, mint az USA-ban, Indiában, Ausztráliában, Dél-Afrikában és Oroszországban együtt véve. Naponta átlagosan 13 kínai bányász hal meg balesetekben, amelyek között a bányatüzek a legsúlyosabbak. Egy szénbányában keletkező tüzet ugyanis szinte lehetetlen eloltani. Elég némi oxigén-utánpótlás, hogy akár évekig égjen vagy izzon a szén a föld alatt. 2008-ban 62 égő bányáról adott hírt egy felmérés a mongol határ melletti több mint négyezer kilométeres sávban, az ország fő szénlelőhelyén.

Nemrégiben bejárta a világsajtót egy úrből készített satelitfelvétel, amelyen a Pekingtől délre húzódó szmogtakaró jól kivehető. Olyan sűrű köd- és szmogfelhő borította be a kínai fővárost, hogy a rossz látási viszonyok miatt kétszáz repülőgépet nem engedtek fel- és leszállni a hatóságok, valamint a nagyobb autópályákat is lezárták.

Szárazság Kaliforniában

Jerry Brown kormányzó 2015. április elsejével bevezette az első, mindenre kötelező vízkorlátozást. Bár korábban is voltak már nagy aszályok, ilyen az állam történetében eddig még soha nem fordult elő. A rendelet 25 százalékos fogyasztáscsökkentést ír elő, ami elsősorban a nagyvárosokat érinti. Az intézmények füves területeket szárazságtűrő növényzetre cserélik, a locsolást betiltották. A korlátozás mellett egymilliárd dollárt költenek a víztározó módszerek fejlesztésére, a víz újrafelhasználására és a biztonságos ivóvízellátásra. A vízkészlet fogyásának legfőbb oka, hogy soha nem volt még ennyire kevés hó a kaliforniai hegyekben, többek közt a Sierra Nevada csúcsain. Hiába jön tehát a tavaszi olvadás, a kevés hó miatt a víztározók nem tudnak feltöltődni, mert nincs vízutánpótlás.

A kaliforniai életérésnek évtizedek óta elengedhetetlen kelléke a ház melletti úszómedence. A negyedik éve tartó szárazság azonban új helyzetet teremtett, megtiltották a medencék feltöltését és tilos az új medencék építése is. Egy nemrég készített felmérés szerint a helyiek nagy része jobban szeretné, ha a hivatalos szervek helyett maguk dönthetnék el, mennyire spórolnak a vízzel. Kalifornia az USA egyik legnagyobb mezőgazdasági állama. A rendkívüli, évek óta tartó szárazság és az államilag meghatározott vízkvóta hatására csökken a termelésben lévő terület, emiatt a munkalehetőség is csökken. A kormányzót eközben sokan kritizálják is, mert a vízhiány ellenére továbbra is engedélyezi az ipari célú vízfelhasználást a részvénytársaságok és olajfinomítók számára.

Tudományos kutatásnak álcázott bálnavadászat

A japán bálnavadászatot évtizedek óta heves kritikák érik a nemzetközi állatvédelmi szervezetek részéről. Ezért a Nemzetközi Bíróság, az ENSZ bírói szerve 2014. márciusában megtiltotta Japánnak a bálnavadászatot az Antarktiszon. Bár a kereskedelmi célú bálnavadászat nemzetközileg tilos, Japán folytatta a tevékenységet, bírálói szerint tudományos kutatásnak álcázva az állatok megölését, nem titkolva, hogy a megölt állatok húsát elfogyasztják. Japán az elmúlt években 900 állat tudományos célból történő megölésére adott engedélyt. Az állatvédők - például a Sea Shepherd radikális természetvédő szervezet - azonban akadályozták a vadászok munkáját, így a 2013-2014-es szezonban csak 251, az előző idényben pedig 103 állatot öltek meg.

A Nemzetközi Bálnavadászati Bizottság (IWC) 1982-ben tiltotta be a kereskedelmi célú bálnavadászatot. Hivatalosan csak Norvégia és Izland folytat kereskedelmi bálnavadászatot, miután előbbi tiltakozást nyújtott be a moratórium ellen, utóbbi pedig egy évtizeddel később kilépett az IWC-ből. Tokió a rendelet hatálya alól kibúvót keresett, ennek módja, hogy a kutatási célú bálnavadászatot bizonyos megkötésekkel engedélyezi a szervezet. Ahhoz, hogy egy ország engedélyt kapjon a tengeri emlősök tudományos célú megöléséhez, be kell bizonyítania, hogy erre kutatás céljából van szükség. A kutatásnak bizonyíthatóan az állatok védelmét kell szolgálnia.

Nagy csendes-óceáni szemétsziget

A nagy csendes-óceáni szemétsziget egy, a tengeráramlatok által összetereit, vízfelszínen és az alatt lebegő hulladékhalom a Csendes-óceánon, ami hozzávetőleg a nyugati hosszúság 135. és 155., és az északi szélesség 35. és 45. foka között terül el. A szemétsziget azért alakult ki, mert a Csendes-óceán északi medencéjében egy körkörös áramlási rendszer található, ami a közvetlenül a tengerbe szórt, illetve a folyóvizek által az óceánba hordott hulladék nagy részét összetereit. A szemétsziget két, egymással lazán összekapcsolódó nagyobb foltból áll. A szemétsziget létezését először 1988-ban fedezték fel kutatók. Méretét 2009-ben 700 000 és 15 millió négyzetkilométer közé tették. Feltételezések szerint a világ más óceánjain hasonló szemétszigetek találhatóak.

A szigeten található műanyag a napfény ibolyántúli sugárzásának hatására fokozatosan darabolódik, szemmel nem látható apró részecskékre bomlik. Ezeket a részecskéket elfogyasztják a tengeri élőlények, és így bekerülnek a táplálékláncba. A szemétszigeten található műanyag bomlása során vélhetően mérgező anyagok keletkeznek, amelyek károsítják a vízben élő állatok hormonháztartását. Nem kizárható, hogy az anyagok a tengeri halak fogyasztása révén végül az ember szervezetébe is bekerülnek. Egyes feltételezések szerint a hulladék egy része az óceán fenekére süllyed.

Fukusimai atomerőmű baleset

A Fukusima I atomerőműben a 2011. március 11-én bekövetkezett tóhokui földrengés és az azt követő cunami romboló hatásai súlyos nukleáris üzemzavarok sorozatát indították el. A földrengést követő napokban a helyzet gyors ütemben eszkalálódott. Az erőműből nagy mennyiségben kijutott radioaktív anyagok több tíz kilométeres távolságig beszennyezték a környezetet. Szennyeződött a talaj, a tengervíz, a levegőből pedig az eső visszamosta a káros anyagokat a felszínre. Becslések szerint a levegőbe került sugárzó anyag mennyisége a csernobili szennyeződés egyötödére tehető. A környékbeli földeken mért radioaktivitás szintje is összemérhető a csernobilivel, de a szennyezés kiterjedése itt korlátozottabb.

A környékbeli lakosság – több ütemben történt – kitelepítése során az érintetteket csak késve és nem megfelelően tájékoztatták. A kitelepített lakosok abban a tudatban hagyták el otthonaikat, hogy rövid időn belül visszatérhetnek. A háziállatokat sorsukra hagyták az evakuációs zónában. Gondozás híján sok állat szomjan-, illetve éhen halt. A szennyezett térségben még sokáig nagyszámú kutya, macska és marha kóborolt szabadon. A 2012. július 23-án a japán kormány számára publikált független parlamenti bizottsági jelentés a katasztrófa fő okának egyértelműen az emberi felelőtlenséget jelölte meg – vagyis ember okozta katasztrófának minősítette a fukusimai balesetet.

3. Melléklet

Eszközök:

1. csapat: 10 kék papír, 1 zöld toll, 1 ragasztó
2. csapat: 5 fehér papír, 3 arany papír, 2 rózsaszín papír, 1 sárga toll, 1 kék toll, 1 ragasztó
3. csapat: 2 fehér papír, 3 arany papír, 5 zöld papír, 1 fekete toll, 1 piros toll, olló
4. csapat: 3 fehér papír, 4 arany papír, 3 rózsaszín papír, 1 fekete toll, 1 sárga toll, vonalzó
5. csapat: 5 zöld papír, 5 rózsaszín papír, 1 kék toll, 1 sárga toll, 1 doboz gemkapocs

Civilizációs vívmányok (ezeket kell minden országnak létrehozni):

- Élelmiszer: Készíts 4 db 7,5 x 2,5 cm-es csíkot, arany papírból
- Ruházat: Készíts egy 10 cm magas zöld T betűt
- Lakhatás: Készíts egy 5cm oldalú fehér négyzetet és egy rózsaszín háromszöget
- Ipar: Készíts egy öt különböző színű darabból álló papírláncot
- Oktatás: Készíts egy két színű négy oldalas könyvet
- Energia: Készíts egy 12,5 cm oldalú kék négyzetet

4. Melléklet

<p>Családtagok:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nagypapa, 60 éves, földműves és ügyes szerelő • anya, 37 éves, földműves • fiú, 17 éves, a földeken segít • fiú, 14 éves, a földeken segít • lány, 12 éves, a földeken segít • lány, 11 éves, a földeken segít • lány, 9 éves, a földeken segít • fiú, 1 éves, most kezdett el járni 	<p>Történet:</p> <p>A család földművelésből él. Mindenki analfabéta (nem tudnak írni-olvasni), az országuk politikai helyzete nem érdekli őket. Az országban polgárháború dúl. Az apa otthon maradt, hogy vigyázzon a termésre, ami jónak ígérkezik. A többiek elindultak dél felé egy rokonhoz, aki azt állította arra biztonságban lesznek.</p>	<p>Részletek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • mindenféle élelmiszert megesznek • nagyon vallásosak • a helyi nyelvjárást az anyanyelvük, nem az ország hivatalos nyelve
<p>Családtagok:</p> <ul style="list-style-type: none"> • apa, 50 éves, építész • anya, 48 éves, tanár • lányuk, 20 éves, egyetemista • fiú, 18 éves egyetemista • fiú, 17 éves, középiskolás 	<p>Történet:</p> <p>Az ország két különböző vallású etnikuma régóta ellenségek. A szülők ebből a két etnikumból származnak. Az ilyen kevert családokat mindkét közösség elutasítja. A gyerekeket kizárták az iskolából. Azért indultak útnak, mert attól félnek a helyzet egyre rosszabb lesz.</p>	<p>Részletek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • az apa és az anya különböző vallású • nem esznek disznóhúst • 4 nyelven beszélnek • ki tudtak csempészni aranyat magukkal, induláskor
<p>Családtagok:</p> <ul style="list-style-type: none"> • anya, 32 éves, földműves • anya húga, 30 éves, földműves • anya öccse, 20 éves, halász • fiú gyerek, 10 éves, iskolás • lány gyerek, 8 éves, iskolás 	<p>Történet:</p> <p>Az apa egy nagyobb természeti katasztrófában halt meg. Az országot éhínség sújtja és fegyveres bandák fosztják ki a földműveseket. Egyre többen menekülnek.</p>	<p>Részletek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • csak anyanyelvükön beszélnek • fő ételük a hal és a köles • egy törzsi vallás követői
<p>Családtagok:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nagypapa, 87 éves, nyugdíjas katona • nagymama, 80 éves, háztartásbeli • apa, 55 éves, textilüzem tulajdonos • anya, 52 éves, könyvelő • fiúk, 32 éves, az üzem egyik vezetője • felesége, 27 éves, háztartásbeli • fiú unoka, 7 éves, iskolás • lány unoka, 5 éves, otthon az anyukájával 	<p>Történet:</p> <p>Ez a család egyszer már elhagyta szülőföldjét. 30 éve élnek egy másik országban. Jól működő családi vállalkozást építettek fel. A hadsereg puccsot hajtott végre és minden nagykorú férfit beidéztek. A család attól félt, hogy ha a férfiak teljesítik a behívót, sosem látják újra egymást. Ezért újra útnak indultak.</p>	<p>Részletek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vallási okokból nem esznek tejtermékeket • nem isznak alkoholt • nagyon vallásosak • 3 nyelven beszélnek
<p>Családtagok:</p> <ul style="list-style-type: none"> • apa, 40 éves újságíró • anya, 37 éves, könyvesboltban dolgozik • lány, 9 éves, iskolás • lány, 5 éves, iskolás • fiú, 6 hónapos 	<p>Történet:</p> <p>Volt két idősebb fiú, akik egy bombamerényletben haltak meg, a könyvesboltban. A bomba arra volt válasz, hogy az apa a korrupció politikusról írt az újságban. Minden nap e-mailes halálos fenyegetéseket kapnak.</p>	<p>Részletek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nem vallásosak • 5 nyelven beszélnek

<p>Családtagok:</p> <ul style="list-style-type: none"> • apa, 33 éves, buszsofőr • anya, 30 éves, varrónő • nagymama, 50 éves, ruhatervező • fiú, 15 éves, fazekas • lány, 11 éves iskolás • fiú, 3 éves • lány, 6 hónapos 	<p>Történet:</p> <p>A család tagjai eredetileg teaültetvényeken dolgoztak a hegyekben. A nagypapa halála után házukat elvették és egy másik családot költöztettek be. Ezután jöttek a városba szakmákat tanulni, most a szegénynegyedben élnek, egy 2 szobás lakásban. Egy etnikai kisebbséghez tartoznak, amely gyakran kerül konfliktusba a kormánnyal. Az etnikum eddig nem volt erőszakos, de egyre jobban félnek a vérontástól.</p>	<p>Részletek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vegetáriánusok, főleg riszt esznek • két nyelven beszélnek • egy másik kontinensre akarnak menni
<p>Családtagok:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nagymama, 57 éves • apa, 34 éves, fazekas, politikai aktivista • lány, 10 éves, iskolás • fiú, 6 éves, iskolás • lány, 3 éves 	<p>Történet:</p> <p>Az anya akkor halt meg, amikor a legkisebb gyereket szülte. A nagymama gondoskodik a gyerekekről. Egy tengerparti faluban élnek. A legutóbbi választások után polgárháború tört ki a két legnagyobb etnikum között. A család, a kisebbséghez tartozott a falujukban és hírek érkeztek etnikai tisztogatásokról. Ezért indultak útnak.</p>	<p>Részletek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • főként halat és tengergyümölcsöt esznek • katolikusok • 3 nyelven beszélnek
<p>Családtagok:</p> <ul style="list-style-type: none"> • apa, 40 éves, szőnyegkereskedő • anya, 30 éves, gyógynövény gyűjtő • fiú, iskolás egy kolostorban • lány, 2 éves • fiú ikerpár, 2 évesek 	<p>Történet:</p> <p>A család egy nagyvárosban él. A rokonok már emigráltak egy szomszédos országba, most őket akarják követni. Olyan etnikai csoporthoz tartoznak, ami évek óta elnyomásban él az országukban. Az apa egyik testvére egy utcai lövöldözésben halt meg.</p>	<p>Részletek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • 3 nyelven beszélnek
<p>Családtagok:</p> <ul style="list-style-type: none"> • apa, 44 éves, sebész • anya, 43 éves, házi orvos • anya testvére, 44 éves, jogász • fiú, 22 éves, joghallgató • lány, 18 éves, orvostan hallgató • lány, 15 éves, tanuló • örökbefogadott lány, 9 éves tanuló 	<p>Történet:</p> <p>Az örökbefogadott lányuk szüleit, a szeme láttára lötték le az utcán, a gyerek azóta nem beszél. Rendszeresen a bebörtönzések és a merényletek az országban.</p>	<p>Részletek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • vegetáriánusok • 2 nyelven beszélnek • katolikusok, de nem gyakorolják a vallást • vittek magukkal pénzt és ékszereket
<p>Családtagok:</p> <ul style="list-style-type: none"> • apa, 33 éves, munkanélküli • anya, 33 éves, gyári szalagmunkás • lány, 14 éves, iskolás • fiú, 13 éves iskolás • fiú, 12 éves iskolás • unokatestvér, 11 éves, iskolás 	<p>Történet:</p> <p>Az apa gyári munkás és szakszervezeti vezető volt. Egy sztrájk során megsérült néhány hónapja, amikor a rendőrség leverte a tiltakozást. Megtudta, hogy a rendőrség hamarosan le fogja tartóztatni. Az országban gyakoriak a kínvallatások. Az unokatestvér gyereket akkor vették magukhoz, amikor a szülei rejtélyesen eltűntek.</p>	<p>Részletek:</p> <ul style="list-style-type: none"> • csak anyanyelvükön beszélnek • az anya 7 hónapos terhes

Jegyzetek

- ¹ A gyakorlathoz az inspirációt a The Miniature Earth adta (<http://www.miniature-earth.com/>)
- ² A csapat quiz kérdései és megoldásai (https://docs.google.com/presentation/d/1XPCXSRqq3_YqONuLSWChv-IUqvb1Oem9RWICNd4_80/edit?usp=sharing)
- ³ The miniature earth project (<https://www.youtube.com/watch?v=i4639vev1Rw>); 7 Billion: Are You Typical? - Geographic Magazine (<https://www.youtube.com/watch?v=4B2xOvKFFz4>)
- ⁴ Pl. innen: (<http://www.worldometers.info/>)
- ⁵ <https://moly.hu/konyvek/david-j-smith-ha-a-vilag-egy-falu-lenne>
- ⁶ Az On the spot című műsor trailere (<https://www.youtube.com/watch?v=salqPcwyi1M>)
- ⁷ Pl.: Összefoglaló a második évad legérdekesebb pillanataiból: (<https://www.youtube.com/watch?v=1--13RSxT3w>)
- ⁸ Az On the spot honlapja (<http://www.onthespot.hu/>)
- ⁹ <https://www.mediaklikk.hu/musor/onthespot/>
- ¹⁰ <https://drive.google.com/file/d/0B8qDOshSvmFbSC1BSFBqNVI0eUh3dng5ckNBTUkxd3ZJelVV/view?usp=sharing>
- ¹¹ Pl.: <http://www.labnyom.wwf.hu/hu/index>; <http://www.kothalo.hu/labnyom/>; <http://tavoktatas.kovet.hu/okolabnyom.html>
- ¹² Pl.: Egy bolygón élünk?! (<https://www.youtube.com/watch?v=25CVWMN8Rag>)
- ¹³ Boldog Bolygó Index (HPI) (<http://www.happyplanetindex.org/>)
- ¹⁴ Prosperitás Index (<http://www.prosperity.com/#/>)
- ¹⁵ Ehhez ötletet meríthetünk a Magyar Környezeti Nevelési Egyesület oldaláról <http://mkne.hu/pie/piekonyv3.htm#d>
- ¹⁶ A gyakorlat eredetije a N.Flowers (szerk.): Kiskompassz – Kézikönyv a gyermekek emberi jogi neveléséhez című kiadványban szerepel a 209. oldalon, Úton egy új világ felé címen (<https://drive.google.com/file/d/0B7kBdDSSYg1qTHIPNGFsNGZBdkk/view?usp=sharing>)
- ¹⁷ A tudatos vásárlók 12 pontja (<https://www.youtube.com/watch?v=I1HYSVY8Ma4>)
- ¹⁸ A játék eredetije a Zöld Fiatalok Egyesület, Zöld Zóna játékterében található (<http://pecs.zofi.hu/p/zold-zona.html>)
- ¹⁹ Ez egy egyszerű közösségi vita módszer, ami számtalan kiadványban szerepel. További háttéranyagokat és közösségi vita módszereket lehet találni a Demokratikus Ifjúságért Alapítvány, Alternatív leckék című kiadványában. (<https://i-dia.org/blog/uj-modszertani-kezikonyv/>)
- ²⁰ A tesztelés során, mi is ezzel a módszerrel gyűjtöttünk egy csokorra valót (https://docs.google.com/presentation/d/1_AaA0QrNvF1lxFLZPYkonZU1Iuy2QU0ALVBtxae8DY/edit?usp=sharing)
- ²¹ A gyakorlat a Civitas Nemzetközi Nyári Egyetem 1999 összefoglaló kiadványában szerepel, a 73. oldalon. A füzet címe: Polgári magatartás és készségek oktatása (<http://www.civitas.hu/magyar/?m=8&am=19>)
- ²² Fairtrade Canada: What is Fairtrade? (<https://www.youtube.com/watch?v=PLKTGWH398Q>); Fairtrade Foundation: Take a step for fairtrade (https://www.youtube.com/watch?v=J60mvcp_Q_E); Méltányos kereskedelem és etikus befektetés (<https://www.youtube.com/watch?v=WZDwH2gZLbo>)
- ²³ Egy nagyon széleskörű, de mégis fogyasztható összefoglaló a Magyar Helsinki Bizottság részéről (<https://helsinki.hu/wp-content/uploads/Kulfoldiek-Magyarorszagon-05-11-2011-WEB.pdf>)
- ²⁴ A gyakorlathoz az inspirációt, az UNHCR (ENSZ Menekültügyi Főbiztossága) által készített Passages című kiadvány adta (<http://www.unhcr.org/publications/books/473dc1772/passages.html>)
- ²⁵ A játék elérhető az Emberség Játsszótéren keresztül (<http://embersegjatszoter.blogspot.hu/2016/04/syrian-journey-sziriai-utazas.html>)
- ²⁶ A gyakorlat a SALTO-YOUTH, nemzetközi ifjúságügyi online tudástárban található (<https://www.salto-youth.net/tools/toolbox/tool/evaluation-the-sea-port.1531/>)